

SỰ PHÁT TRIỂN CỦA ÁN LỆ TẠI VIỆT NAM

PHÁT HIỆN VÀ KHUYẾN NGHỊ SỐ 4

Tháng 7/2020

EU JULE

BỐI CẢNH Học thuyết án lệ đã được đưa vào pháp luật Việt Nam trong những năm gần đây. Năm 2014, Quốc hội đã thông qua Luật Tổ chức Tòa án Nhân dân, theo đó giao cho Hội đồng Thẩm phán và Chánh án Tòa án Nhân dân Tối cao (TANDTC) nhiệm vụ phát triển án lệ và đảm bảo pháp luật được áp dụng một cách thống nhất. Việc phát triển án lệ sẽ góp phần **tăng cường tính minh bạch** trong các phán quyết của Tòa án tại Việt Nam.

QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN Ngày 28/10/2015, Hội đồng Thẩm phán đã ban hành Nghị quyết số 03/2015/NQ-HĐTP về Quy trình lựa chọn, công bố và áp dụng án lệ. Nghị quyết này đã lần đầu tiên làm rõ khái niệm về án lệ, tiêu chí lựa chọn án lệ và nguyên tắc áp dụng án lệ trong xét xử. Tổng cộng 26 án lệ đã được ban hành trong vòng ba năm thực thi Nghị quyết. Giai đoạn này cũng đã bộc lộ một số thách thức và bất cập. Cụ thể, quy trình tuyển chọn án lệ còn chưa thực sự hiệu quả và còn thiếu các hướng dẫn cụ thể về cách thức viện dẫn án lệ trong bản án. Để giải quyết các vướng mắc này, Chương trình EU JULE đã hỗ trợ TANDTC thực hiện đánh giá tình hình phát triển án lệ qua ba năm thực thi Nghị quyết. Dựa trên các đánh giá này, Hội đồng Thẩm phán đã thông qua Nghị quyết số 04/2019/NQ-HĐTP thay thế cho Nghị quyết trên. Từ khi thông qua Nghị quyết số 04/2019/NQ-HĐTP, nhiều án lệ đã được ban hành, nâng tổng số án lệ được công bố lên con số **37**. Đến tháng 12/2019, có 602 bản án đã viện dẫn các án lệ để làm rõ quan điểm của Tòa án trong xét xử, giải quyết vụ việc tương tự.

Tham khảo các án lệ đã được ban hành và bình luận của các nhà nghiên cứu độc lập tại: <https://anle.toaan.gov.vn/>

Tham khảo gần 500,000 bản án đã được công bố tại: <http://congbobanan.toaan.gov.vn/>

TỔNG QUAN QUY TRÌNH LỰA CHỌN ÁN LỆ MỚI

LIÊN MINH CHÂU ÂU

unicef

BỘ TƯ PHÁP

TÒA ÁN NHÂN DÂN
TỐI CAO

VIỆN KIỂM SÁT
NHÂN DÂN TỐI CAO

BỘ CÔNG AN

LIÊN ĐOÀN LUẬT SƯ
VIỆT NAM

HỘI LUẬT GIA
VIỆT NAM

OXFAM

Số lượng án lệ đã được Tòa án Nhân dân Tối cao ban hành

THÁCH THỨC

Sự tham gia của người dân còn hạn chế:

Điều 3 Nghị quyết số 04/2019/NQ-HĐTP quy định mọi cá nhân, cơ quan hoặc tổ chức đều có thể đề xuất các bản án, quyết định để xem xét phát triển thành án lệ mới. Tuy nhiên, ở thời điểm hiện tại mới chỉ có các đề xuất từ một số ít tòa án, cơ quan, chuyên gia pháp lý và luật sư.

Kỹ năng soạn thảo bản án của thẩm phán còn hạn chế:

Việc phát triển và áp dụng án lệ đòi hỏi các thẩm phán phải tuân thủ một số quy chuẩn, yêu cầu nhất định trong việc soạn thảo bản án. Tuy nhiên, nhiều thẩm phán vẫn chưa biết đến hoặc chưa được tập huấn về các quy chuẩn này. Cần có nhiều nỗ lực hơn nữa trong việc hỗ trợ các thẩm phán trong việc phát triển các giải pháp pháp lý có thể được áp dụng cho các vụ việc có tính chất tương tự vì đây cũng là nguồn để phát triển án lệ.

Thiếu án lệ giải quyết các vấn đề pháp lý gây tranh cãi:

Hiện một số lĩnh vực pháp luật bao gồm dân sự, hôn nhân và gia đình, kinh doanh thương mại, lao động, hình sự và hành chính đã có án lệ, tuy nhiên vẫn tồn tại các vấn đề pháp lý cần có án lệ để làm rõ. Có sự thiếu nhất quán trong cách giải quyết một số vấn đề pháp lý thường gặp, chẳng hạn như liên quan đến giao dịch giữa các thành viên trong gia đình và các tình tiết tăng nặng của tội phạm do sự chồng chéo và mâu thuẫn của các quy phạm pháp luật liên quan cũng như do chưa có quy định hoặc thiếu các quy định, hướng dẫn cụ thể. Do đó, việc phát triển án lệ trong các lĩnh vực này là hết sức cần thiết.

KHUYẾN NGHỊ

Để thúc đẩy việc đề xuất án lệ:

- **TĂNG CƯỜNG** năng lực của các cơ quan có trách nhiệm xem xét, đánh giá các đề xuất.
- **THÔNG BÁO** trước cho các bên có thể quan tâm như Liên đoàn Luật sư Việt Nam và Hội Luật sư Việt Nam trước mỗi kỳ lựa chọn án lệ.
- **THIẾT LẬP** chế độ khen thưởng để khuyến khích sự tham gia của các cá nhân trong và ngoài hệ thống tư pháp.

Tăng cường áp dụng án lệ trong soạn thảo bản án:

- **ĐẨY MẠNH** tổ chức các khóa tập huấn có tính tương tác cho thẩm phán để tăng cường kỹ năng viện dẫn án lệ và soạn thảo các bản án có thể được phát triển thành án lệ mới.
- **ĐẨY MẠNH** các hoạt động trên Trang thông tin điện tử về án lệ của Tòa án Nhân dân Tối cao và tổ chức các diễn đàn để trao đổi kinh nghiệm trong việc áp dụng án lệ.

Phát triển án lệ đối với một số vấn đề pháp lý và đảm bảo việc áp dụng thống nhất pháp luật trong các vụ việc tương tự:

- Trong lĩnh vực hình sự, cần nghiên cứu và **PHÁT TRIỂN** án lệ liên quan đến các tình tiết tăng nặng của một số tội phạm như các tội phạm có tính chất côn đồ, tội phạm vì động cơ đê hèn, tội phạm liên quan đến ma túy, tội phạm kinh tế và tội phạm môi trường.
- Trong lĩnh vực dân sự, cần **PHÁT TRIỂN** án lệ để giải quyết các vấn đề pháp lý liên quan đến giao dịch giữa trẻ vị thành niên và cha mẹ, tranh chấp hợp đồng giữa vợ và chồng về quyền tài sản cũng như việc công nhận và thi hành phán quyết của trọng tài trong nước hoặc nước ngoài.
- Trong lĩnh vực hành chính, cần **PHÁT TRIỂN** án lệ cho các vụ việc liên quan đến thu hồi đất, giải phóng mặt bằng, bồi thường và tái định cư.